

het verval en de malaise van vele andere kloosters. De beeldenstorm trof het klooster ; wanneer benden het platteland afstroopten of meer regelmatige troepen een aanslag ondernamen tegen de « onneembare veste » 's-Hertogenbosch, liep het klooster steeds groot gevaar. Toch bleven de zusters van Sint-Barbaradal nog wel tot 1581 op de Eikendonk wonen, hoewel de bewoners van alle buitenkloosters reeds lang binnen de stad gevlucht waren. In 1598 beraamde men nog een terugkeer naar de polder. De enkele overgebleven zusters leidden in de stad een tamelijk doelloos bestaan. De val der stad in 1629 betekent definitief het einde, de laatste paar kloosterlingen sterven kort na 1650.

De studie van L. van de Meerendonk, die voornamelijk steunt op stukken uit het bisschoppelijk en het stadsarchief van 's-Hertogenbosch en naast belangrijke gedrukte bronnen ook de jongste literatuur benutte, is goed van opzet en uitwerking. Ze bevat in 24 bijlagen goeddeels de gebruikte, nog niet gepubliceerde bronnen, plus een deugdelijk register met slechts enkele onbeduidende verschrijvingen.

Alph. W. VAN DEN HURK, O. Praem.

J.-A. DUGAUQUIER, *Pierre le Chantre. Summa de Sacramentis et Animae Consiliis*. III, 2 a : *Liber Casuum Conscientiae*. (441 pp.) (Analecta Mediaevalia Namurcensia. 16). Ed. : Nauwelaerts, Louvain.

Plusieurs volumes furent édités auparavant dans cette collection consacrée à la *Summa de Sacramentis* de Pierre le Chantre. Nos *Analecta Praem.* ont publié des comptes rendus de plusieurs de ces volumes (Cfr. *Analecta Praem.*, XXXII, 1956, p. 173 ; XXXIX, 1963, p. 180 s.). Le volume que nous présentons maintenant contient l'édition du texte du livre annoncé dans le titre de l'ouvrage. Cette édition est faite soigneusement selon les principes énoncés dans les Prolegomena, édités auparavant en volume séparé (1961). Comme le titre de l'ouvrage édité le dit, il s'agit ici d'un manuel de casuistique, mais de casuistique fondée sur des principes de théologie, de droit ecclésiastique et de saine prudence. — Dans les cas proposés et jugés, on en trouve de savoureux ; il suffira de citer le cas traité (p. 241) : « licet peccatum sit mortale caudare vestes et imitari formam diaboli, tamen quia occultum est crimen, et dicitur non esse crimen, sed vanitas quaedam, non arcentur tales caudati ab eucharistia, quia multitudo est in culpa. Si quis tamen nobilis caudaret vestes suas ut conformaretur sociis suis ne scandalizaret eos, et doleret de eo quod oporteret eum sic facere, credo quod non peccaret in caudando ». — Des textes plus ou moins ambigus de l'Écriture Sainte sont expliqués (par exemple, p. 260 s.). — On y parle du sacrement des malades, qu'on nomme (pp. 303 s.) : extrema unctio ; et sacramentum unctionis (p. 305). — Les *Analecta Mediaevalia Namurcensia* font bonne besogne en mettant à la dis-

position des chercheurs le texte de l'œuvre du Cantor ; l'histoire de la théologie morale eut en lui un « maître », qui réussit à mettre en plus forte lumière des aspects très intéressants et importants de la discipline que nous désignons actuellement sous le nom de « théologie morale ».

J. B. VALVEKENS, O. Praem.

M. J. VAN LEE, *De Kerk van Jesus Christus*. 196 bl. Uitg. : De Vroente, Kasterlee.

Verleden jaar konden we alhier de uitgave aankondigen van een handboek voor het Godsdienstonderwijs van de Derde Middelbare, door onze cfr. Van Lee opgesteld (Cfr. *An. Praem.*, XL, 1964, bl. 167-168). Een jaar later verscheen een handboek voor de Tweede. Volgens het programma voor het Godsdienstonderwijs in de genoemde klas, wordt het betiteld : *De Kerk van Jesus Christus*. Deze leerstof (ze werd door de opzoekingen en bevindingen van bekwame theologen der laatste jaren ten zeerste verrijkt) voor leerlingen van de Tweede in haar positieve rijkdom en haar breedheid en diepte voorstellen is voorwaar alles behalve gemakkelijk. Onze cfr. Van Lee bewijst dat hij opgewassen was voor deze taak. Hij biedt aan de leerkrachten en leerlingen, Gode zij dank, geen verwaterde kost, doch degelijk tarwebrood. Het komt natuurlijk aan de leerkracht toe deze leerstof treffend voor te stellen, en ze ten volle voor de leerlingen verteerbaar te maken. Veel wordt in deze bladzijden behandeld, zeer veel wordt aangeraakt. Ik meen dat we hiermede de aard van deze uitgave en de werkelijke verdiensten ervan voldoende hebben aangetoond. Het is verdienstelijk werk van de hoogste plank.

J. B. VALVEKENS, O. Praem.

Woordenboek der Oudheid. 192 kol. Uitg. : Romen en Zonen, Roermond-Maaseik. Pr. : 185 fr. per aflevering.

Onder de hierboven aangegeven titel, zet de verdienstelijke uitgeverij Romen en Zonen de publicatie in van een nieuw *Woordenboek*. De ondertitel geeft de inhoud duidelijk aan : *Encyclopedisch overzicht van het oude Egypte, het nabije Oosten, de Grieks-Romeinse wereld en het vroege christendom*. Het zal zich dus onderscheiden door deze ruimere opzet van de meest bestaande grotere en kleinere woordenboeken van Oudheid. Een nuttige en handzame uitgave zal also tot stand worden gebracht ten dienste van allen die, hetzij als egyptoloog, oriëntalist, bijbels exegeet, classicus of historicus, een ruime belangstelling bezitten voor de beschavingsverschijnselen van de Oudheid.

Aflev. I behandelt de trefwoorden : Aalmoes-Antisthenes. De uitgever is zinnens een aflevering per half jaar te laten verschijnen. En, daar 8 afleveringen worden beoogd (960 bl.), zal het gehele werk voltooid zijn na vier jaar.